

urjenje in delo, potem sreči, ki mu ne pomeni le tega, da dobi prave vloge, temveč predvsem to, da najde za te vloge tudi prave, včasih prav preproste transformacijske postopke (npr. način hoje, pravo masko, ton, ki ga izuri do takšne stopnje, da postane naraven itd.) in nazadnje vztrajnost, kar zadeva včasih tudi zelo naporno delo. Že ta površni opis priča, da razume L. Olivier igralsko umetnost v osnovi drugače kot na primer večina slavniških ameriških igralcev, ki so se učili igre v Strasbergovem Actors studiu. Olivier izhaja iz postavke o transformaciji v drugo osebnost, pri tem pa se te transformacije loteva — če lahko tako rečemo — od zunaj. Trudi se, da bi našel igrani osebi ustrezen ton in način govora, ustrezen način gibanja in pri tem verjame, da bodo te telesne dejavnosti in spremembe izzvale tudi pravo notranje občutje in s tem psihično transformacijo. Ne

zanima ga torej, kako se sam odziva na določen dražljaj ali situacijo (razen kvečjemu primerjalno), temveč želi najprej doseči in vzpostaviti — čeprav zunanjo — prevladujočo značilnost igrane osebe in potem to sprva zelo splošno podobo poglobljanja navznoter, jo dopolnjuje s podrobnostmi itd. Pri tem nikakor ne želi prepričati gledalca, da je to, kar gleda, resnično življenje in ne igra. Prepričan je namreč, da gledalec, ki sedi v dvorani, v bistvu nikoli ne pozabi, da je navzoč pri gledališkem dogodku, zato mu Olivier svoje igre ne prikriva, temveč ravno nasprotno skuša storiti vse, kar zmore, da bo gledalec vse videl in slišal in da mu ne bo treba ugibati, kaj se pravzaprav dogaja na odru. To je značilno tudi za Olivierove filme, zlasti tiste, ki jih je tudi sam režiral, predvsem za ekranizacije Shakespeareovih besedil.

Tone Peršak

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Peta številka reškega časopisa *Dometi* prinaša med knjižnimi ocenami obširno predstavitev knjige Aleksandra Stipčevića *Kulturni simboli pri Ilirih*. To so posamezna razmišljanja o temeljnih izhodiščih in problemih dela. Knjigo, ki je izšla v srbohrvaščini, ocenjuje Sineva Kukoč in se v svoji oceni med drugim sklicuje na nekatera slovenska dela, pa tudi na odkritja našega arheologa Franca Stareta. Igor Fisković piše o nagrobnikih v srednjeveški Dalmaciji. Stošija Oguić navaja nekaj izsledkov o konserviranju papirja, potegnjenega iz morja.

*

Slavko Leovac piše v 5. številki saraevskega *Izraza* o pogloblitnih črtah in vrednotah Dučićevega knjižnega dela. omenja vpliv Sredozemlja in grške kulture, od koder izhaja Dučićeva simbo-

lika, obravnava metriko in prehajanje iz metričnosti ter samostojno osvetljuje lirsko pesnjenje ter kritično in esejistično pisanje. Ob minuli stoletnici in retrospektivni razstavi del Ivana Meštrovića piše Grgo Gamulin v prispevku *Uvodna poglavja za Ivana Meštrovića*. Živan S. Živković piše z naslovom *Vrnitev k začetku — ker je vse začetek* o knjigi Tatjane Cvejinove in Franca Zagoričnika *Kriterij znamenja / Znaki*. »V *Kriteriju znamenja / Znakih*, je med drugim zapisal, »obsega ena izmed glavnih tematskih sestavin niz sporočil, ki se naslavlja na svet, na katerega se tudi nanašajo; ta sporočila bi lahko opisno imenovali opominjanja. To naravno skupne zbirke F. Zagoričnika in T. Cvejinove nakazujejo tudi posnetki, ki predstavljajo taborišče Luckenwalde: na njih je razen barak, žic in nekega množičnega prizora zapornikov mogoče v prenesenem smislu opaziti vizualizirana sporočila o usodi sveta, človeštva, omejenega na taborišče. Na tej »sliki

sveta« je svet pravzaprav prostor, na katerem so ljudje omejeni, izpostavljeni vsakdanjim poginom, duševnim mukam in boli, o čemer so pripovedovali starodavni preroki in se obračali na poslušne in neposlušne. Preroške grožnje so bile odveč: pekel je mogoč tudi tu, na zemlji in brez posebnega napora si ga lahko vsak tako zamisli. Njegovo grozljivost povečujejo prav dosežki naše elektronske in tehnološke civilizacije. Tatjana Cvejin je s svojimi stihii zašla v »zgodovinski« pekel, v zavesti, da je inferno prisoten ta čas vsaj na desetih točkah našega planeta. Njen poziv v pesmi z istim naslovom ponažarja z ene strani njeno ne le poetično zavzetost, z druge pa umevanje *smisla poezije* v našem času.

*

Šesta številka sarajevskega Izraza objavlja predavanje Henryja R. Cooperja mlajšega, ki ga je imel o podobi Bosne v književnem delu Iva Andrića letos v drugem letniku seminarja za študij jugoslovanskih književnosti na Kalifornijski univerzi v Los Angelesu. Zdenko Lešić piše o romanih Ljuba Jandrića. Fatima Muminović ocenjuje knjigo Ivana Cesarja *Poetika pripovedne proze Cirila Kosmača*, ki je izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani. Svet knjižnega dela Cirila Kosmača postane posebno izzivalen tako s svojo izredno nedoumljivostjo, kakor tudi z nenavadno, občudovanje zbujačo preprostostjo tedaj, ko se mu skušamo približati na način dr. Ivana Cesarja, piše med drugim Muminovičeva. Cesar namreč s svojim analitično sintetičnim postopkom odkriva Kosmačevo nevsiljivo umetniško izvedenost, kakor tudi prikriti čar lepote njegovega pripovedništva... Ivan Cesar obravnava Kosmačevo književno produkcijo v kontekstu družbenopolitičnih in kulturnih previranj dobe, v kateri je nastala... Cesarjevo delo predstavlja sistematično

preučevanje Kosmačevih književnih stvaritev z vidika strukturalistične analitičnosti, značilne za literarno razkrivanje umetniškega tkiva; je pot, po kateri se pride do bistva raziskovanega. To je brez dvoma pomik naprej v odkrivanju njegovega sporočila, piše med drugim Fatima Muminović.

*

S trojno številko (238—239—240) se uredništvo beograjske Književne reči poslavlja od bralcev. V njej je tudi znaten slovenski delež. Na premislekih, ki jih ponuja lanska predstava Slovenskega mladinskega gledališča Razredni sovražnik, gradi Taras Kermauner svoje razmišljanje z naslovom *Podoba naše (bližnje) prihodnosti*. O oživiljenem indeksu prepovedanih knjig piše Dimitrij Rupel in s tem polemizira s Stipetom Šušarjem, ki je urednik in komentator te »analize«. Igor Mandić pa pomenljivo objavlja kar abecedni seznam prepovedanih književnikov. Eno pesem Boža Voduška je prevedel Luko Paljetak, štiri pesmi Gorana Gluvića pa Milan Djurdjević. Aforistično pesem Vitomila Zupana je prevedel Petar Vujičić, elegijo Nika Grafenauerja pa Petar Damjanić. Objavljen je tudi pogovor z Nikom Grafenauerjem, ki ga je imela Manca Košir, prevedla pa Miljenka Vitezović in v katerem pesnik govori o vlogi Nove revije, o pesniški kritiki v Sloveniji, pa tudi o Šušarjevem lovu na čarovnice. Edvard Kocbek je preveden s šestimi pesmimi, za kar je poskrbela Marija Mitrović. Spomenka Hribar priobčuje daljši zapis *Sovražnik naš vsakdanji*, v katerem skuša postaviti mejo med sovražnikom in »sovražnikom«, ki je pri nas pogosto slabo razvidna. Razmišljanje je prevedla Dragana Bojanić. Potem je tu še odlomek iz pesnitve Borisa A. Novaka, ki jo je sam prepesnil v srbsčino. V prevodu Miljenke Vitezovičeve so spod peresa Denisa Poniža izšle *Meditacije o času in poe-*

ziji. Ivo Svetina se pojavlja z dvema pesmima Marije Mitrovičeve. Tomaža Šalamuna pa je prevedel Josip Osti (dve pesmi). Marija Mitrovič je prevedla še nekaj pesmi Vena Tauferja iz njegove zbirke, ki je v pripravi. Dragana Bojanić je prevedla *Legendo o Karlu Strigolniku*, ki jo je napisal Marjan Rožanc. Izmed drugih prispevkov bi nikakor ne mogli mimo posebne priloge o književni in esejistični ustvarjalnosti Koča Popovića, v kateri je natisnjen tudi kritični zapis *Vojni cilji Dialektičnega antibarbarusa*; v njem se spoprijema z nazoni in tudi z obnašanjem Miroslava Krleža. Branka Križević je pripravila pogovor z indeksiranim književnikom in filmskim delavcem Živojinom Pavlovićem. Marija Mitrovič je prispevala esej o Kocbekovi poeziji in času.

*

Dvojna številka (304—305) novosadskega časopisa Polja prinaša esej Denisa Poniža v prevodu Biljane Ivičić-Tomić. Poniž piše o estetski informaciji in poeziji, pri čemer izhaja iz moči, ki jo ima informacija dandanes v svetu. Janez Vrečko je napisal razmišljanje o umetniški ustvarjalnosti kot umetnosti brez dejanske dominacije in se pri tem oprl na nekaj tez o umetnosti, kot jih je zastavil Karl Marx, nekdanji pesnik. Tudi ta sestavek je prevedla Biljana Ivičić-Tomić. O izvorih umetnosti, ki naj pomaga posameznikom in družbi, da najdejo svoj prostor pod soncem, razmišlja Vojin Matić.

*

V dvojni številki (3, 4) dubrovniškega časopisa Dubrovnik piše Filiberto Mazzoleni o gledališču Uga Bettija. Zapis je v odlomkih prevedla Anamarija Paljetak. Hkrati pa je tudi avtorica obširne kronike dubrovniških kulturnih

dogodkov v letošnji pomladi, v katerih je bil udeležen tudi kak slovenski umetnik. *Mali rekvijem za dr. Fausta* je naslov kratkega komentarja Edija Majarona, ki je nastal ob predstavi Lutkovnega gledališča iz Ljubljane v Bugojnu. Vladimir Pavić pa piše o knjigi Cirila Zlobca *Moja kratka večnost*, ki je izšla predlanskim v Zagrebu. Cirila Zlobca, piše Pavić, ni treba posebej predstavljati ne slovenskemu bralstvu ne hrvaškorsbskemu. Kajti tega pesnika so dosti prevajali in tiskali v več književnih časopisih in listih, objavili pa so tudi nekaj samostojnih pesniških zbirk. Torej je Ciril Zlobec eden tistih pesnikov, ki so zaradi svoje književne dejavnosti, družbene in slovstvene zavzetosti prodrli v vse kraje naše domovine in jim je uspelo, da so se približali najrazličnejšim bralcem. Zelo zgodaj je občutil strah in grozo jarma, ki ga je vsilil tujec, zato so pesnike preganjali in prijeli, kar mu je pustilo posledice in se kazalo v njegovem pesništvu. Prvikrat se je oglasil v zbirki *Pesmi štirih skupaj s Kovičem*, Menartom in Pavčkom in takoj opozoril nase kot posebna in samostojna pesniška osebnost. Sledile so številne pesniške zbirke, dva romana, dve knjigi zapisov in spominov ter številni prevodi, največ iz italijanskega in slovanskih jezikov. Zbirka pesmi *Moja kratka večnost* v izdaji založbe August Cesarec iz Zagreba v obliki dvojezične knjige in v prevodu že proslavljenega prevajalca iz slovenskega jezika, znanega pesnika Slavka Mihalića, vsebuje izbor poezije Cirila Zlobca. Ta zbirka namreč zajema pesmi iz objavljenih zbirk in daje tako prerez skoz bogato pesnikovo delo, piše med drugim Vladimir Pavić.

*

V dvojni številki (50—51) bijelopoljskih Odzivov lahko preberemo nekaj pesmi Bogomila Faturja, ki jih je prevedel Špiro Matijević. O pesniku revo-

lucionarnega upanja Blažu Ščepanoviću piše Gojko Dapčević. *Pesnik vsakdanjosti* pa je naslov eseja Ratka Delečića, ki piše o pesništvu Mila Boškovića. Novak Kilibarda objavlja kratko pripoved z naslovom *Hajduki*.

*

Dvojna številka novosadskega časopisa *Letopis Matice srpske* (julij, avgust) objavlja dva zapisa ob petdesetletnici madžarskega lista *Hid*, ki izhaja v Subotici. Ponatisnjen je članek Pála Papa z naslovom *Proti toku*. Izšel je v časopisu *Hid* (most) leta 1938. Za to priložnost ga je prevedel Josip Vaso Kulić. Z naslovom *Hid 1934—1938* je spod peresa Jozsefa Varga v prevodu Imreta Borija izšel pregled nekaterih objavljanih v petdesetih letih tega časopisa, ki je postopoma prerasel v list za književnost in družbena vprašanja jugoslovanske madžarske napredne mladine. Iz pregleda izvemo, da so vanj pisali tudi Miško Kranjec, Juš Kozak, Alojz Rebula, Matej Bor, Vladimir Kavčič in Janez Menart. Ta številka *Letopisa Matice srpske* objavlja še osem reprodukcij slik Andraža Šalamuna.

*

Na naše uredništvo je prispela tudi 12. številka časopisa *Dialog*, ki ga izdaja Katoliški dom prosvete v Tinjah. Z novim šolskim letom se v spremenjeni obliki pojavlja obširen delovni spored posameznih kulturnih prireditvev od posvetovanj in tečajev do duhovnih vaj. Pri tem naj omenimo, da so to prireditve, na katerih sodelujejo tudi Avstrijci, jih pa Slovenci na Koroškem sami pripravljajo. Na njih sodelujejo tudi posamezni gostje iz Slovenije. Z oktobrom začenjajo med drugim tudi z več tečaji slovenščine za avstrijsko govoreče Korošce.

*

Mladje iz Celovca prinaša v 54. številki poleg pesniških in pripovednih prispevkov predavanje Feliksa J. Bistra o vlogi Cerkve v manjšinskem konfliktu na Koroškem. Prezgodaj umrli Heidi Janschitzevi so objavili razpravo o Matiju Majarju Ziljskem, ki prinaša nove podatke k njegovemu življenjepisu, zlasti kar zadeva njegovo dejavnost v Gorjah v Ziljski dolini. Pismo bralca je podpisal Lojze Dolinar, in sicer se v njem odziva na oceno druge številke celovškega *Zvona*. Oceno konkurenčnega glasila je prispevala Jožica Čertov, urednica in lektorica (konkurenčnega) *Mladja*.

*

Italijanska literarna revija *Il policordo*, ki izhaja v Cavallinu (Lecce) štirikrat letno, je v svoji zadnji številki (april—junij), ki pa je izšla šele na začetku jeseni, objavila na uvodnem mestu v razdelku, ki je namenjen poeziji italijanskih in tujih avtorjev, cikel sedmih pesmi *Strah* Jaše Zlobca in eno pesem Cirila Zlobca. V obeh primerih nastopata kot prevajalca oba slovenska pesnika ob jezikovni pomoči Danteja Maffie.

* * *

La Battana, trimesečnik za kulturo, ki že enaindvajseto leto izhaja na Reki in se je že zdavnaj utrdila kot literarna revija dveh dežel (v njej se namreč enakopravno prepletajo italijanski in jugoslovanski avtorji), namenja v svoji 71. številki eno osrednjih mest poeziji Cirila Zlobca. Pod naslovom ene njegovih pesmi, *Samo človek sem*, je Arnaldo Bressan zbral deset svojih prevodov iz novejšega Zlobčevega pesnjenja in jih opremil s krajšo spremno besedo (Dva fragmenta o poeziji Cirila Zlobca). Iz nje povzemamo nekaj misli: ... Dramatični dogodki, ki so ga naredili za sodobnika velike — najbolj tragične — evropske zgodovine, so vsi zajeti v globokem dihu njegove lirike, in njegov

govor — ko se prvič oglasi kmalu po vojni — razkriva metrum, teme in podarke, ki so mnogo bližji novi evropski poeziji kot modelom socialističnega triumfalizma. Doba naj bi od njega terjala pesmi za ves glas, njegov pa je raztrgan, vsakdanji, utišán, skoraj »somračén«, in za pesniško besedo terja resnico, ki ne samo da se ne prekriva z uradno, marveč je prav tako razklana kot njegov glas in nenavaden govor, s katerim jo izraža. Nasprotje med prevladujočim in njegovim videnjem človeške stvarnosti je očitno. Zlobec je začel pisati v liriko svoje dežele partituro evropske pesmarice o tragičnosti naše zgodovine (našega stanja), in njegov glas je postal slovenski glas o neki krizi, ki je — zgodovinska in nadvse aktualna — kriza vsega našega kontinenta, zahodna ne manj kot vzhodna. Toda izguba celovitosti, razklani jaz, skratka, odtujenost človeškega se v Zlobcu ne oglašá — kot v nastopih velike evropske dekadence ali, pri nas, kot pri velikih mojstrih, kot so Saba in Montale, pa Ungaretti in Quasimodo ali Sereni — znotraj čiste subjektivitete: v njegovi poeziji bolečina zaradi izgube domovinskih izvorov jaza nastaja zaradi

zunanjega nasilja zgodovine, zaradi fizičnosti, tolikokrat ranjene in odtujene, njegovih odnosov — tudi najbolj vsakdanjih — z drugimi in svetom . . . Tudi zato dobiva Zlobčeva poezija, čeprav v panorami evropske in naše poezije še obrobna kot njegova domovina, nezamenljiv obraz in hkrati nosilno težo . . .

V isti številki ocenjuje E. S. Zlobčevo poezijo, zbrano v njegovi italijanski zbirki *Vračanja na Kras*, in med drugim ugotavlja: . . . Ko stran za stranjo prebiramo to poezijo, si ne moremo kaj, da ne bi od prve do zadnje pesmi občudovali skrajno skladnost Zlobčeve poetike. To seveda ne pomeni, da imamo opraviti z monotonostjo ali ponavljanjem motivov in izraznih obrazcev, nasprotno: opažamo, kako postaja pesnikova govornica z leti vse bolj zapletena zaradi novih in novih izkušenj, bolečine in spoznanj, ki sproti prekrivajo prve črno-bele pripetljaje, prva upanja, eksistencialne lege življenja in boja za preživetje ne le mladega človeka, temveč in pogosto še posebej tudi tiste človeške skupnosti, kakršno predstavlja mali in ponosni slovenski narod . . .

A. A.